

Undlatelse av paatale efter den norske straffeproseslovs § 85, andet og følgende ledd.

Av byraachef HARTVIG NISSEN.

Efter straffeprosesloven av 1. juli 1887 bestod § 85 av to led, hvis bestemmelser i det væsentlige gjælder uforandret.

Efter 1 s t e l e d kan paatale undlates uten hensyn til bevisets stilling 1) i de tilfælder hvor lovgivningen indeholder særlig hjemmel dertil (s: praktisk talt bare loven om forsømte barn av 6. juni 1896 § 43, hvorefter paatalemyndigheten kan henvise saker mot barn under 16 aar til verge-raadene), 2) naar reglene for strafutmaalingen i tilfælde av flere forbrydelsers eller forseelsers sammenstøt medfører at ingen eller blot en ubetydelig straf vil komme til anvendelse.

Ogsaa ellers kan — efter 2 d e t l e d — paatale undlates, naar det antas at intet offentlig hensyn kræver at den strafbare handling paatales, navnlig naar særdeles lang tid er hengaat siden dens forøvelse eller særdeles formildende omstændigheter foreligger.

Efter disse oprindelige bestemmelser skedde saaledes enhver undlatelse av paatale uten betingelser. Dette gjaldt indtil 1. januar 1905. Samtidig med at straffeloven av 22. mai 1902 sattes i kraft nævnte dag, sattes ut i livet ogsaa forskjellige forandringer i straffeprosesloven, vedtat samme dag som straffeloven. Strfprls. § 85 2 d e t l e d fik da tilføiet sit 2 d e t p u n k t u m, hvorefter der til undlatelsen av

paatale kunde knyttes visse betingelser. Fra nu av kunde undlatelse av paatale efter 2det leds 1ste punktum gjøres betinget av at sigtede ikke gjør sig skyldig i en ny forsætlig forbrydelse eller forseelse i løpet av en viss av paatalemyndigheten satt frist, der ikke maa overstige den for den strafbære handling satte forældelsesfrist og ihvertfald ikke 2 aar.

Disse betingelser blev supplert med yderligere betingelser ved lovforandring av 25. juli 1919, formet i 2det leds 3die punktum, 3die led, 4de led og 5te led. De nye betingelser er i korthed følgende:

2 d e t l e d s 3 d i e p u n k t u m. Sigtede skal inden ovennævnte frist yde fornærmede hel eller delvis erstatning.

3 d i e l e d. Sigtede skal i et tidsrum som nævnt underkaste sig tilsyn av en av Kongen godkjendt forening som utover tilsyn med lovovertrædere. Dette bør i almindelighet bare komme til anvendelse overfor personer under 25 aar.

4 d e l e d. Sigtede skal i et tidsrum som nævnt avholde sig fra at nyte rusdrik. Han bør i saa fald avgi skriftlig avholdslofte eller melde sig ind i en avholdsforening.

5 t e l e d. Har sigtede ikke fyldt 21 aar, kan undlatelsen, hvor det findes at han særlig trenger opdragelse og opplæring i et arbeide, gjøres betinget av at han tar ophold i en godkjendt læreanstalt for saa lang tid som anstaltens styre bestemmer, dog ikke for længere tid end 3 aar.

Der skal i det følgende bli meddelt en *oversigt over undlatelse av paatale efter bestemmelserne i andet og følgende led* fra 1905 i den utstrækning materiale dertil foreligger.

I den officielle statistik vedkommende den kriminelle retspleie (som fra 1905 er offentliggjort sammen med kriminalstatistikken, idet dog statistikken for aarene 1913 og 1914 foreligger i et særskilt hefte) findes opgave over antallet av saker i hvilke tiltale er undlatt i henhold til § 85, 2det led, 1ste punktum uten betingelser, og over saker i hvilke

undlatelsen er gjort betinget i henhold til samme paragrafs 2det led, 2det punktum. Statistikken foreligger bare til 1918, saa denne statistik ikke har opgaver over de befingelser som skyldes loven av 1919.

Opgaverne for de 14 aar som statistikken omhandler, meddeles her sammentrukket i 7 to-aarsperioder.

	Antal saker i hvilke tiltale er undlatt			
	uten betingelser		paa betingelser	
	Forbrydelser	Forseelser	Forbrydelser	Forseelser
1905 og 1906	666	15193	243	46
1907 og 1908	730	12369	288	39
1909 og 1910	676	12831	256	38
1911 og 1912	745	13937	372	23
1913 og 1914	782	14468	466	43
1915 og 1916	652	13556	522	16
1917 og 1918	960	9489	558	42

Tar vi særskilt for os forbrydelserne for hvert enkelt aar siden 1914, finder vi følgende tal:

	1914	1915	1916	1917	1918
uten betingelser	287	301	351	328	632
paa betingelser	234	297	225	241	317
tilsammen	521	598	576	569	949

Man vil se at aaret 1918 viser en betydelig stigning fra de foregaaende aar. Denne stigning har en parallel i kriminalstatistikens opgaver over straffædelser for forbrydelser. Mens antallet av forbrydelser i almindelighet enten slet ikke steg eller ikke steg særlig paafaldende indenfor de enkelte grupper, øket antallet meget sterkt indenfor »andre forbrydelser«. Dette skyldes forbrydelser mot »krigslovene«, fremforalt mot lovene av 18. august 1914 om salg og utførsel av fødevarer m. v. og av 14. mai 1917 om foranstaltninger til at sikre og ordne landets forsyning med livsfornødenheter og andre varer (med tillægslover) samt lover av 6. juli 1917

og 17. juli 1918 om regulering av vareprisene. Antallet av personer som blev straffet for forbrydelser mot disse lover, steg nemlig fra 958 i 1917 til ikke mindre end 3456 i 1918. Disse forbrydelser er paa faa undtagelser nær blit straffet med bøter. Av de 4795 personer som i aarene 1917 og 1918 tilsammen blev straffet for »andre forbrydelser« i det hele blev nemlig 4698 straffet med bøter, mens bare 95 blev straffet med fængsel og 2 med hefte (antallet av personer straffet med bøter for alle slags forbrydelser underrett steg fra 1608 i 1917 til 4670 i 1918, mens antallet av personer straffet med fængselsstraf bare steg fra 2947 i 1917 til 3366 i 1918). Naar der saaledes er en voldsom økning fra 1917 til 1918 i straffældelser for forbrydelser mot »krigslovene«, men ingen særlig stigning forøvrig, og naar næsten ingen av disse forbrydelser er blit straffet med strengere straff end bøter, ligger det nær at tro at den sterke stigning i undlatelser av paatale for forbrydelser ogsaa skyldes overtrædelser av de samme lover.

Disse summariske opgaver foreligger som sagt for tiden ikke længere end til 1918. Efter den forandring som straffeprocelseslovens § 85 undergik i 1919, har det særlig interesse at faa mere detaljerte oplysninger om bruken av paragraffens forskjellige bestemmelser og fordelt paa aldersklasserne. Fængselsstyrelsen har derfor utvirket at dets strafferegister fra og med 1921 mottar gjennom riksadvokaten personalopgaver for dem mot hvem paatale undlates efter strfprls. § 85, 2det og følgende ledd, forsaavidt angaar forbrydelser. Dette materiale er nu bearbeidet for hvert av de to aar 1921 og 1922. De viktigste resultater herav skal bli meddelt i det følgende.

Antal Personer.

	Tyveri, hæleri, naskeri	Andre for- bry- delser	Ialt				
			Uten betin- gelsler	Paa betin- gelsler	Tils.	Derav	
						Mænd	Kvind.
1921							
Under 18 aar	171	37	26	182	208	188	20
18—20 aar	124	29	24	129	153	122	31
21—24 aar	59	29	26	62	88	70	18
25—29 aar	34	22	18	38	56	41	15
30 aar og derover . .	58	52	47	63	110	76	34
Tilsammen	446	169	141	474	615	497	118
1922							
Under 18 aar	188	30	35	183	218	206	12
18—20 aar	110	33	14	129	143	120	23
21—24 aar	78	28	13	93	106	84	22
25—29 aar	29	23	13	39	52	33	19
30 aar og derover . .	42	35	26	51	77	61	16
Tilsammen	447	149	101	495	596	504	92

Man vil se at det samlede antal er omtrent det samme i hvert av aarene (615 og 596), men at færre undlatelser av paatale er sked uten betingelser i 1922 end i 1921 (i 1922 blev avgjort uten betingelser 101 av 596 (eller 17 pct.) mot 141 av 615 (eller 23 pct.) aaret forut).

Av 100 mot hvem paatale blev undlatt, var *under 21 aar*:

	1921	1922
Tyveri m. v.	66	67
Andre forbrydelser	39	42
Ialt	59	60
Derav: Mænd	62	65
Kvinder	43	38

Det fremgaar herav at omkring 60 pct. var under 21 aar gamle. Under 16 aar var bare et antal av 17 i 1921 og 42 i 1922, saaledes at henholdsvis 191 og 176 av disse unge mennesker var for gamle til at kunne henvises til vergeraadenedes omsorg. Allerede heri ligger uttrykt, hvilken bred plads undlatelsen av paatale — og særlig den betingede undlatelse — indtar i behandlingen av den ungdom som har begaaet forbrydelser, men som vergeraadene ikke kan

ta sig av. Dette forhold vilde vi kunne faat et klart billede av, hvis vi hadde hat kriminalstatistik for de samme aar for hvilke vi har opgaver over paataleundlatelser fordelt paa alderen. Nu har vi ikke det. Men et nogenlunde rigtig indtryk maa vi kunne faa ved at sammenholde paataleundlatelserne i 1921 og 1922 med domfældelserne i f. eks. 1916 og 1917 (aaet 1918 er som nævnt i flere henseender ikke egnet til sammenligning). Vi kan da stille op følgende rækker, som gjælder mænd og kvinder underrett:

Alder	Paataleundlatt for forbrydelser i 1921 og 1922 tilsammen	Straffet ved dom for forbrydelser i 1916 og 1917 tilsammen	Disse grupper tilsammen	Derav procentvis	
				Paataleundlatelser	Domfældelser
14—15 aar	59	131	190	31	69
16—17 aar	367	592	959	38	62
18—20 aar	296	1054	1350	22	78
Ialt under 21 aar.	722	1777	2499	29	71
21—24 aar	194	1155	1349	14	86
25—29 aar	108	984	1092	10	90
30 aar og derover	187	1970	2157	9	91
Tilsammen . .	1211	5886	7097	17	83

Disse opgaver gir os et sterkt indtryk av at paatalemyndigheten finder det tilstrækkelig at avgjøre en meget væsentlig del av de ganske unges forbrydelser paa den her omhandlede lempelige maate. Det kan kanskje her være grund til at skyte ind den bemerkning at blandt de domfældte er regnet med ogsaa dem som fik betinget dom. Denne brukes i særlig grad overfor de ganske unge. I 1916 og 1917 fik 349 gutter og piker i alderen 16 og 17 aar betinget dom paa fængselsstraf. Lægges saa hertil nogen faa med betinget dom paa bøter, vil vi se at der av den store skare 16- og 17-aaringer som i de nævnte aar blev tat under behandling for forbrydelser, var det bare omkring 240 som blev straffedomt uten betingelser. Men om end tallet paa de unge gutter og piker som maa vandre i fængsel, saaledes ikke er saa stort som man uten nærmere undersøkelse skulde tro, er der dog al mulig grund til at blæse liv i planen om at utvide vergeraadenes virkefelt ogsaa til dem paa 16 og 17 aar.

Sammenholder vi opgaverne for 1921 og 1922 med de fraan meddelte tal for aarene til 1918, ser vi straks at det nu er langt almindeligere end for at knytte betingelser til undlatelsen av paatale. Ser vi bort fra det usedvanlige aar 1918 og holder os til 1916 og 1917, vil vi finde at av 100 paataleundlatelser skedde følgende paa betingelser (det samlede antal av undlatelser var ikke meget forskjellig i disse fire aar):

1916 — 39	1921 — 77
1917 — 42	1922 — 83

Vi skal saa ta for os særskilt de undlatelser av paatale som er skedd paa betingelser, og undersøke *hvilke betingelser og hvilke kombinationer av betingelser* har været opstillet i de to aar 1921 og 1922.

Betingelser (de forskjellige led i § 85 uttrykkes ved romertal, punktum ved arabiske tal)	Mænd		Kvinder		Tilsammen		Derav under 21 aar	
	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922
II, 2. Ikke gjøre sig skyldig i ny forsætlig forbrydelse eller forseelse.....	224	218	68	49	292	267	169	143
II, 3. Yde erstatning.....	7	19	—	—	7	19	5	11
II, 2 og 3. Ikke ny forbrydelse eller forseelse, yde erstatning.....	34	37	1	5	35	42	17	18
II, 2 og III. Ikke ny forbrydelse eller forseelse, underkaste sig tilsyn.....	87	120	24	15	111	135	91	113
II, 3 og III. Yde erstatning, underkaste sig tilsyn....	1	—	1	—	2	—	2	—
II, 2 og 3 samt III. Ikke ny forbrydelse eller forseelse, yde erstatning, underkaste sig tilsyn.....	7	8	—	1	7	9	7	6
II, 2, III og IV. Ikke ny for- brydelse eller forseelse, underkaste sig tilsyn, av- holdenhet fra rusdrik....	—	1	—	—	—	1	—	—
II, 2 og IV. Ikke ny forbrydelse eller forseelse, av- holdenhet fra rusdrik....	1	2	—	—	1	2	1	1
II, 2 og V. Ikke ny forbrydelse eller forseelse, op- hold i lærestalt.....	19	20	—	—	19	20	19	20
Tilsammen....	380	425	94	70	474	495	311	312

Vi lægger her først mærke til at mere end halvparten av disse paataleundlatelser alene er sked paa den almindelige betingelse at vedkommende ikke skal gjøre sig skyldig i ny forsætlig forbrydelse eller forseelse (62 pct. i 1921, 54 pct. i 1922). Det kunde ligge nær at tro at dette vilkaar blev opstillet ved enhver av disse avgjørelser, med eller uten forbindelse med andre betingelser. Men vi ser at der er tilfælder hvor der ikke er fundet grund til at opstille dette vilkaar. Hvor det ikke er gjort, er ydelse av erstatning opstillet enten som eneste vilkaar (7 i 1921, 19 i 1922) eller sammen med tilsyn (2 i 1921). Forøvrig er ydelse av erstatning krevet i 42 tilfælder i 1921, i 51 tilfælder i 1922, saaledes at erstatning er opstillet som vilkaar i det hele ved 51 paataleundlatelser i 1921, ved 70 i 1922. At underkaste sig tilsyn blev opstillet som vilkaar for 120 i 1921 (25 pct.) og for 145 i 1922 (29 pct.). Avholdenhet fra rusdrik er opstillet som betingelse bare for 1 i 1921 og for 3 i 1922. Ophold i lærestanstalt er vedtat som vilkaar av 19 gutter i 1921, av 20 i 1922.

Tar vi særskilt for os ungdommen *under 21 aar*, vil vi finde at der for de 623 som betingelsesvis blev fritat for tiltale i de to aar 1921 og 1922 tilsammen, blev opstillet følgende vilkaar (alene eller sammen med andre betingelser):

Ikke gjøre sig skyldig i ny forsætlig forbry-		
delse eller forseelse	605 =	97 %
Yde erstatning	66 =	11 %
Underkaste sig tilsyn	219 =	35 %
Avholdenhet fra rusdrik	2 =	0,3 %
Ophold i lærestanstalt	39 =	6 %

Der er i det foregaaende meddelt oplysninger om den utstrækning hvori paatale undlates efter § 85, 2det og følgende led, og om de betingelser som opstilles for saadan undlatelse. Men hvorledes denne behandlingsmaade virker, har man for tiden liten rede paa.

Statistikken over den kriminelle retspleie meddeler opgave over »antal saker i hvilke forfølgningen atter er aapnet i henhold til strfprls. § 87, sidste led« for aarene 1905—1918. De gjengives her i to-aarsperioder:

	Forbrydelser	Forseelser
1905 og 1906	28	—
1907 og 1908	26	3
1909 og 1910	14	—
1911 og 1912	18	—
1913 og 1914	27	—
1915 og 1916	12	2
1917 og 1918	10	12

Men disse opgaver gir ikke et rigtig uttryk for i hvilket omfang de som er gaat fri for tiltale, har forgaat sig paany. Det er nemlig ikke sjelden tilfaeldet at der reises tiltale i ny sak uten at forfølgningen atter aapnes i den gamle sak. Nærmere opplysninger til svar paa det vigtige sporsmaal som her er reist, vil vi først kunne faa, naar Fængselsstyrelsens Strafferegister har mottat personalopgaverne i endnu nogen tid. Som et foreløbig resultat kan dog meddeles: Av de 137 mænd som i januar—april 1921 blev fritat for tiltale efter § 85, 2det led ff., faldt tilbake inden 2 aar 15 = 11 pct. For dem under 21 aar var tilbakefaldet 13 pct., for dem over 21 aar 8 pct. Av 14 kvinder faldt tilbake 2 = 14 pct.

I de undersøkelser om »Forsømte og forbryderske barn i Norge« som jeg for nogen aar siden foretok efter opdrag av Barnevernskomiteen av 1915 (N. O. S. VI. 99), er meddelt opgaver over de gutter og piker i alderen fyldt 14, men under 18 aar som i de to kalenderaar 1910 og 1911 gik fri for tiltale paa visse betingelser efter at være sigtet for forbrydelser. Undersøkelsen er bygget paa personalopgaver, som man mottok gjennom riksadvokaten.

Opgaverne gjaldt 114 barn (102 gutter og 12 piker), hvorav 87 gutter og 10 piker var sigtet for tyveri, 15 gutter

og 2 piker for andre forbrydelser. Ved at sammenholde personalopgaverne med Fængselsstyrelsens Strafferegister viste det sig at 12 gutter (eller knapt 12 pct.) var blit straffet inden 3 aar. Ingen av pikerne var blit straffet. Dette resultat kan man være vel tilfreds med. Av de 12 gutter blev 6 straffet en gang, 2 to ganger, 3 tre ganger og 1 seks ganger i de 3 aar.